

tékü személyiségnek és mint a nemzeti célok öntudatos munkásának nevelése; mint azt a *maga útján haladó Schneller dr.* rendszerében láthatjuk. «Széchenyi az egyént mindig a nemzetre való tekintettel, a nemzetért, a nemzet által» óhajtja nevelni. «Nála a nevelés tisztán nemzetnevelés»; «a nemzet a nevelés középpontja; s a nemzet személysíti meg az emberiséget.» «Egyszerűen összefolyik Széchenyi rendszerében az egyén és nemzet nevelése: egyéni nevelés a nemzet érdekében, nemzet-nevelés az egyének elismerése alapján.» És mégis «érvényesül az egyéniség mint elv Széchenyi egész rendszerében.» Az egyes ember, mint egyén értékes tagja a nemzetnek, az önismereten nyugvó egyéni hivatás betöltése alapján, s az emberiség körében az egyes tagok: a nemzetek, egyéniségek alapján szolgálják a végső célt, az emberiséget; a nemzetnevelés célja pedig maga a nemzeti egyéniség megőrzése és nemes kifejtése.»

Ha Széchenyi nevelési módjának kitűzésében kimutathatóan hatása alatt is áll Jeremy Bentham utilitarius, radikális filozófiájának; ha a nemzet-nevelés fontosságának megítélésében kimutathatóan Rousseau (Lengyelország kormányáról írt) értekezéséből vette is eszméit; s ha társadalmi nézetei: Owen és Hodgkin, gazdasági ismeretei Adam Smith, s általános fölfogása a XVIII. század rationalismusának erős hatását mutatják is, mégis Széchenyi politikai rendszerében a nemzetnek és *nemzetállamnak, mint önálló, élő, fejlődő személyiségnek* fölfogása oly idealisan magas és eredeti, melyhez hasonlóval csak két, szintén eredeti magyar gondolkodónak: Kunz Ignácnak es Schneller Istvánnak rendszerében találkozunk.

Imre dr.-nak pedig melegen gratulálunk s várjuk az érdekes folytatást.

Rácz Gyula.

Pedagógiai programmértekezések az 1902/3. évi Értesítőben. —
(Folytatás.)

Multkor ismertettem az általános pedagógiai érdekű közleményeket, most a részletes munkára vonatkozó dolgozatokat veszem elő. Mindössze ötöt találtam ilyent, bár lehet, hogy nem minden Értesítő jutott kezem ügyébe. Mindenesetre jellemző, hogy országunk 200 középiskolája közül csak egy tizede, mintegy 20 közül pedagógiai értekezést, itt is sok az általánosság, míg részletekbe vágó, a középiskolai életet érintő kérdés alig kerül tárgyalás alá. Különösen feltűnő dolog, hogy a tanárok épen módszertani tapasztalatokat, fejtegetéseket nem közölnek. Lehet, hogy ennek oka abban rejlik, hogy mindenki a készülő *Utasításokat* várta, s mivel ezek már kezünkben vannak, reméljük, hogy ez évben már megindul a szorgos munka

ezen az elhanyagolt területen is. A sok általánoskodás és száraz tudományoskodás helyett mindenesetre sokkal hasznosabb, értékesebb volna középiskoláink tananyagának az új útmutatások szellemében való módszeres feldolgozása, mely ha a helyi viszonyok, s egyes iskolákban dívó hagyományok alapján, tanárainknak saját tapasztalatából folyó meggondolásai és elmékedései felhasználásával készül, mindenesetre használható anyag lesz egy magyar talajból fakadó pedagógia megírása számára.

18. *Dr. Sebastyén Károly*: Cicero az iskolában. — Bp. VII. áll. főgymn. 3—38. l. — E dolgozat, melyet a szerző az idei országos tanárgyűlésen is felolvasott, egy minden ízében művelt, filologailag képzett és pedagógiai tudással bíró tanár nagy gonddal és szép stílusban megírt alkotása. Műve elején azt a kérdést veti föl, ha a történet mai tudományos álláspontja szerint *Cicérót* jellemének többoldalú gyarlóságaiért, hibáiért megbélyegezte, s ha írók műveit meg nem érthetjük, tehát meg sem értjük szerzőjük jellemének világos fölfogása nélkül, való-e hát ily író, s ily irodalmi alkotás az iskolába? — Következetlenségnek látszik, hogy előbb azt fejtegeti, hogy nem való az iskolába, s végül egyes művek olvasását megengedi, sőt hangsúlyozza, hogy a latin tanítás középpontján Cicero áll. A megoldás kulcsa abban van, hogy a latin nyelvi, s általában a történeti oktatás körébe vágó olvasmányainktól *Dettweiler* alapján azt kívánjuk, hogy az ifjúság érdeklődésére méltó *kort* tárjanak elénk, nagy személyiségeket ismertessenek meg és igaz, hű *viszonyokat* rajzoljanak egyetemes, magas szempontból, a belőle leszűrődött tanulság legyen alkalmazható a jelenre, s megtermékenyítő a jövőre. Végre pedig illeszkedjenek bele az olvasmányok az ifjú egész tanulmányának egységes rendjébe harmonikusan és valódi hézagot betöltve.

Ebből a szempontból vizsgálja aztán Cicerónak főleg szónoki műveit, melyeket az iskolában olvasni szoktak. A törvényszéki beszédek közül egyet sem ajánl, nem kegyelmez *Archias* mellett mondott beszédének sem, elveti a *pro Milone*, a *Verres* elleni IV. beszédet (*de signis*), a *Catilinariákat*, csak a *Pompeianának* kegyelmez meg, és 20 oldalas kimerítő tárgyalással a *Philippikáknak* olvastatását ajánlja. A filozófiai műveit abból a szempontból kifolyólag ajánlja, hogy Cicero eklektikus bölcselkedése nagyon megegyez a magyar természettel, s meg lehetünk elégedve, ha Cicerónak magaslatára föl fog emelkedni szellemünk. Hibáztatja, hogy a *levelek* nem találtak helyet az Új Tantervben.

Sebastyén munkája feltétlenül megérdemli, hogy minden latin professor tanulmánya tárgyává tegye.

19. *Dr. Hunyadi József*: A latin nyelv tanításáról. — Aradi

kir. főgymn. 27—33. l. — A szerző hat lapon beszél a latin nyelv tanításáról, s a végén azt mondja: «célom az volt, hogy a latin nyelv tanításának szükségéről és mikéntjéről vázlatot tegyek (!) s rámutassak arra, hogy a latin nyelvnek új tanterve új tanmódot kíván.» Erről az új tanmódról persze az ő dolgozatából éppen nem értesülünk, mindössze pár megjegyzést tesz. Ezek a megjegyzések helyén valók volnának, csak az a kár, hogy nagyon fukarkodott velük, pedig «még sok észrevételem volna.» Midőn arról szól, hogy a latin nyelv ismerete szükséges, mert a mi életünkkel különösen összeforrt, azt ajánlja, hogy az iskolában ismertessük meg az őseinktől ránk maradt összes történeti, jogi meg irodalmi *kütföhét*. A *görög-pótló tanításáról* bevallja, hogy nincs benne köszönet. Ellene van az átdolgozott klasszikusoknak, a nyelvtan az anyanyelvhez igazodjék, a mai rendszeres nyelvtan a felsőbb osztályokba való. Végül azt jegyzem meg, hogy a szerző az actió hive s «rag»-okról beszél.

20. *Pap Károly*: Az ókori irodalom tanítása intézetünkben. — Orsz. Nőképző-Egyl. Leánygymn. 3—21. l. — A szerző arról számol be, minő sorrendben tanítják náluk a görög és római klasszikusokat, s miként kapcsolják össze a magyar és német olvasmánnyal.

21. *Karl Frätschkes*: Zur Methodik der lateinischen Unterrichts in den vier unteren Gymnasialklassen. — Honterus gymn. (Brassó). 1—24. l. — Igazi német szorgalommal készített dolgozat, mely a porosz tanterv (1892.) kiadása után megjelent német nyelvű methodikai értekezések alapján készült úgy, hogy a szerző minden részletkérdésnél csoportosítja a véleményeket, s végül megállapítja az uralkodó nézeteket. Mondanunk sem kell, hogy magyar dolgozatra való utalást, vagy magyar szerző említését hiába keressük benne. — A szerző mindenekelőtt azt jelenti ki, hogy az *induktív eljárást* már a németek is megelégtették, az alaktanra nézve időrablónak és hasznavehetetlennek mondják és csak a szintaxis tárgyalásában engedik meg. Sokan vannak, kik az egyes mondatok pártján vannak, s nem kívánnak összefüggő olvasmányt az alsó osztályokban. Újabban sok az ellensége a kompendiumszerű nyelvtanoknak; időrendben első a declinatio, amelynek teljes elvégzése után szabad csak a coniugatióra áttérni. Azért tartják szükségesnek az erős grammatikai iskolázást az I. és II. osztályban, mivel a következő osztályokban már az olvasmány a fő, a szintaxis tehát nem a stilus-gyakorlatok, hanem teljesen az olvasmány szolgálatában áll. Ezért a példák is csak (és főleg) Neposból és Caesarból vétetnek. A ciceroniasmus már lejárt a magát. A fordításnál már fő a megértés, nem pedig «a szépen való fordítás». Nagyon ajánlják az *ex abrupto* való fordítást. Az *extemporalék* csak az anyag begyakorlására szolgálhatnak, nem pedig osztályozásra.

A szemléltetésért sem igen rajonganak, nyelvtani órán fő a megértés és nyelvbeli kifejezés pontossága. A latin nyelven való társalgást, beszédet bizonyos tárgykörből ajánlják.

22. *Albrecht János*: A serdülő ifjúság és a felnőttek zenei neveléséről. — Pozsonyi kir. kath. főgymn. 3—9. l. — A szerző a zenei nevelésre hívja fel a figyelmet, e végből különösen a társadalmi tényezőket emeli ki, azonban sem a zenei nevelés mibenlétéről, sem a fejlesztés módjáról, iskolai szerepéről nem tárgyal, ezért praktikus értéke nem sok. Úgy látszik, csak ad hoc készült.

23. *Szabó Vladimír*: A fejlődő művész, a festészet anyaga és irányai. — Balassagyarmati áll. főgymn. 3—12. l. — Úgy látszik, a szerző a műérzék fejlesztéséről a festés terén akart értekezni, de mert az írás legelemibb követelményével, a szerkesztéssel egyáltalán nincs tisztában, érthetetlen az egész dolgozat. *Bihari Ferenc.*

KÜLFÖLDI IRODALOM.

Ausgewählte Beiträge zur Kinderpsychologie und Pädagogik von *Dr. G. Stanley Hall*. Aus dem Englischen übersetzt, mit einer Einleitung versehen, sowie durch Anmerkungen und Zusätze ergänzt von *Dr. Joseph Stimpff*. Altenburg, 1902. (Internationale Pädagogische Bibliothek. Herausgegeben von Chr. Ufer. Band IV.).

A gyermekpsychologia híres amerikai úttörőjének, Stanley Hallnek, különféle folyóiratokban szétszórta jelent dolgozataiból ad a fentebbi kötet válogatott gyűjteményt (15 értekezést) Stimpff J. fordításában. A vállalkozás mindenesetre megérdemli az olvasó háláját. Sokszor idézett, de nehezen hozzáférhető cikkek ilyenmő gyűjteményét a szakember mindig szívesen fogadja, és ha a gyűjtéssel még a fordítás, életrajzi bevezetéssel és bibliographikus meg egyéb jegyzetekkel való ellátás munkája is jár, mint a jelen esetben, akkor a hála kétszeres. Ha a gyűjtő és fordító, vagyis ha úgy szabad szólalnunk, az irodalmi impresario, ily bemutatás alkalmával áradozik az elismeréstől és dicsérettől, az érthető, és őt nem érheti gáncs akkor sem, ha az olvasónak a bemutatott gyűjtemény csalódást szerez is.

Be kell vallanom, hogy nekem csakugyan csalódást szerzett e kötet. Az egész kötet rám azt a benyomást teszi, hogy egy dilettans elmeszüleményeit tartalmazza, ki igazi tudományos fegyelmélettség, sőt mélyebb tudományos műveltség nélkül kezel egy ú. n. módszert és játszva a modern természettudománynak egyik-másik gondolatával, könnyelműen jut bizonyos merész következtetésekre, melyeket minden kritika nélkül egymásra halmoz. Bizalmatlanságot kelt a művelt tuda-